

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА

7

1. ОДИН УЧИТЕЛЬ, ДВІ ЗУСТРІЧІ

13

2. ПОМИСЛИТИ ХАОС

61

Ця книжка, хоч і є результатом давньої, майже сорокарічної історії, постала з цілком конкретної нагоди: відзначення у вересні 2011 року тридцятої річниці по смерті Лакана. Ми знаємо одне одного дуже давно й, попри те, що наші політичні погляди не завжди збігалися, віддавна підтримуємо плідний діалог, який ґрунтується на визнанні наших розбіжностей і ще більше — на почутті дружби, що ніколи не була піддана сумніву. Нас об'єднує любов до давньогрецької трагедії, яку так цінував Фройд, зацікавлення Революцією та її історією, захоплення поезією як актом опору мови, кінематографом і активізмом у політиці.

У квітні 2006-го, через півтора року після смерті Жака Дерріди, нашого спільного друга, ми зібралися разом з Івом Дюру у Вищій нормальній школі, щоб обговорити наших філософів, зокрема Альтюссера, Фуко, Сартра, Канґілема й Дельоза. Ми знову зійшлись у березні 2010-го в Ренні на форумі, організованому газетою *Libération*, модератором якого виступив Ерік Ешіман, щоб укотре поговорити про

«співуче майбуття»: «Закон щастя, казали ми, згадуючи Сен-Жюста, не може полягати в тому, щоб міряти на ринку доступними об'єктами». І ще: «Сьогодні катастрофа — це гігієнізм і норма, себто протилежність щастю». Нам не подобається ані релігійний фанатизм, ані сцієнтизм, ані шалена гонитва за наживою, ані нестримна оцінка всього і вся, що є симптомом відмови від ідеалів розуму. Одне слово, нас об'єднує переконання, що політична активність має йти пліч-о-пліч із працею, дисципліною та знаннями.

Тому було цілком логічно, що одного дня нас об'єднає такий діалог, і він відбувся довкола поста-ті Лакана: через тридцять років після його смерті. Ми завжди стверджували, що Лакан, як оновлювач Фройдового вчення, був учителем — у сократівському значенні цього слова, здатним вдихнути нове життя в політику суб'єкта, бажання й несвідомого. Ми також переконані, що двосторонній підхід, який тут застосовано, історичний та філософський, попри його побіжність, дозволить читачеві ще раз задуматися над вкрай важливим питанням зв'язку між політичною революцією та революцією суб'єктивною. Як наслідок, ми перетворили це переконання на діалог, який звучить двома голосами, двома ритмами й у двох часових вимірах: «Жак Лакан: сучасність минулого».

ПЕРЕДМОВА

У першій частині, «Один учитель, дві зустрічі», подано низку особистих рефлексій щодо стосунків кожного з нас із Лаканом, переважно у 1960–1970-ті роки. У другій частині, «Помислити безлад», звертаючись до найважливіших аспектів лаканівського вчення, ми пропонуємо критику різноманітних фанатичних ідей сучасності — ідеалу спільноти, обскурантизму, захоплення невіглаством, — які призвели до знецінення мислення як у психоаналітичній, так і в політичній царинах.

Ми хочемо вірити, тут і зараз, що поза межами смертоносної тривоги, в тіні якої наше суспільство вперто веде мову про власну кризу, певний образ майбутнього уможлиблює нову надію. Врешті-решт, Фройд свого часу сформулював трагічне бачення внутрішнього сенсу людського буття, яке суттєво відрізнялося від принципу «кожен за себе», що характеризує нашу добу. Чому б не уявити, що цей винахід може знову стати, як і революція, новою ідеєю в нашому світі?

А.Б. та Е.Р.

ОДИН УЧИТЕЛЬ, ДВІ ЗУСТРІЧІ¹

- ¹ Уривок цього діалогу був опублікований у часописі *Philosophie Magazine*, номер 52, вересень 2011 року, під назвою «Обери свого Лакана!». Пізніше автори ще раз його ретельно переглянули та внесли необхідні зміни й доповнення на основі транскрипції, підготовленої Мартеном Дюру. — Прим. редакторів французького видання.

Журнал *Philosophie*: Для початку чи міг би кожен із вас двох окреслити свій зв'язок із Лаканом? За яких обставин ви відкрили для себе його думку?

Елізабет Рудінеско: Психоаналітична пригода розпочалася для мене ще вдома. Моя мати, Женні Обрі, працювала лікаркою і опікувалася дітьми, яких залишили батьки. Вона також була психоаналітикинею, і саме вона вперше запровадила у Франції лікувальні методи Джона Боулбі та Анни Фройд, з якою познайомилася в Лондоні. З 1953 року вона стала не так послідовницею Лакана у прямому сенсі цього слова, як його супутницею, й була поряд із ним у мить заснування Французького психоаналітичного співтовариства (ФПС)². Тож невдовзі після розлучення

² Французьке психоаналітичне співтовариство (фр. *La Société française de psychanalyse*) – професійне об'єднання французьких психоаналітиків, утворене 1953 року після розколу в лавах Паризького психоаналітичного співтовариства (фр. *La Société Parisienne de Psychanalyse*), найстарішої психоаналітичної організації

батьків Лакан почав часто навідуватися в дім моїх матері й вітчима (Г'єра Обрі). Женні була близькою подругою Сильвії Батай, з якою Лакан тоді щойно одружився.

У той час я іноді навідувалась у Гітранкур, у Прево́те³, в заміський будинок Лакана, однак тоді мені й на гадку не спадало, що цей чоловік міг бути мислителем такого масштабу. Пізніше, у підлітковому віці, психоаналіз мене зовсім не цікавив. Я не відчувала ані найменшого поклику до цієї справи, якою так захоплювалась моя мати. Я радше мріяла писати романи або ж знімати кіно. Тому спершу почала вивчати літературу, пізніше лінгвістику, захоплюючись *Cahiers du cinéma*⁴, кінематографом Нової хвилі й тогочасного Голлівуду.

Франції, що була створена 1926 року за погодженням із Зигмундом Фройдом і належала до Міжнародної психоаналітичної асоціації (англ. *International Psychoanalytical Association*), відомої також за абревіатурою I.P.A. — Тут і далі прим. перекладача.

- 3 Гітранкур (фр. *Guitrancourt*) — муніципалітет у Франції, в регіоні Іль-де-Франс, на відстані близько 50 км на захід від Парижа, де була розташована заміська садиба Лакана, що отримала назву Прево́те (фр. *la Prévôté*).
- 4 *Cahiers du Cinéma* — впливовий французький журнал, присвячений кінематографу, заснований 1951 року. Першим редактором журналу був Ерік Ромер, а до колективу постійних